

Kui luulest saab hoopis mõistatus

Maarja Kangro. „Must tomat“. Eesti Keele Sihtasutus 2013

Teravmeelne, ent viisakas, avameelne ja ratsionaalne – just selline on Maarja Kangro, naine, kes on viimasel kümnendikul eestlasi oma luulega turgutanud. Sündinud veidi enne kaheksakümnendaid, on tal olnud palju aega, et koguda mõtteid ja vaatenurki, mida nüüd ühiskonnaga jagada. Ka teadmistest ei jää vajaka – sulaselged ju nii itaalia, saksa kui ka inglise keel ning varnast võtta kõrge ülikoolikraad. Oma panuse annab kultuurilembene perekeskkondki – luuletajast ema ja heliloojast isa, lisaks õed, kes siiani eesti kunsti- ja keeleelu edendavad. Niisiis võiks öelda, et kui Maarja Kangro pole parim, siis eestlasele omast harju keskmise tiitlit väärib ta kindlasti.

Ometi ei sobi selline vana sõnakõlks luuletaja kirjeldamiseks, sest naine on palju sisukam ning võib ka julgelt öelda, et enamat väärt. Tõestuseks Eesti Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali Aastauhinna nominatsioon, millega luulekogu „Must tomat“ tunnustati. Kui juba niivõrd olulise organisatsiooni poolt ära märgitakse, peab vast tõesti olema tegemist millegi erilisega.

luuletaja võtab kaenlast

ajalehe kinnisvarakuulutustega

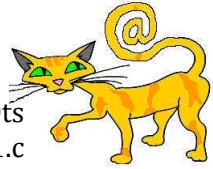
rebib lehest ribasid

pistab need suhu

/---/

publik möirgab ja plaksutab (lk 14)

Inimesed ei ütle iial ära provotseerivale vaatemängule, mis algataks mõne kõmuloo, mille üle saaks vähemalt nädala arutleda. Uudsus ja põnevus annavad ainst, lausa mõnu, mida lugeja või vaataja ammutab nii kuis võimalik. Ent Kangrol pole vaja üleliigset teatrit teha. Tema raudne rahulikkus ja loogilised mõttekäigud võluvad hoopis muul moel. Naine suudab tekstiga luua oma maailma, kuhu lugeja enese teadmata eksleb

ning jääb lõksu kui Minotaurus oma lõputusse labürinti. Luule haaravatest ahelatest vabanemiseks peab jõudma kirjutatu tuumani.

mu lapsed

ujuvad vedelas lämmastikus

miinuskraadidel

kanged raisad ma ütlen

/---/

samas on hoolitsev ema ostnud

juba järglastele eluaseme

et lastel oleks kus kasvada

/---/

nad kolivadki ema juurde sooja

ja viskavad vedru välja

ah kui palju muret

teevad meile järglased (lk 44)

Kangro luule jätab esmapilgul mulje, justkui ei reedaks värsiread temast endast midagi. Sellel on kuidagi viisakas, vaoshoitud ja suursugune mõju. Nii kujuneb olukord, kus näib kohatu tõmmata paralleele luule ja naise isikliku elu vahel. Ometi on see möödapääsmatu. Leides endas piisavalt julgust ületada barjäär privaatsuse ja loomingu vahel, juhtub midagi imelist. Poetessist saab nüüd nagu parim sõbranna, kes oma peidetud saladusi jagab, psühholoog, kes tasuta abi pakub, hea peretuttav, kes end vahel näole annab, et juttu puhuda, või lemmikõpetaja, keda südamest austad ja kelle teadmised on kui kullapada.

luuletaja kirjutab

oma luuletuse miniesseena (lk 21)

Kangro vabavärsiline looming ei proovigi sarnaneda klassikalise riimuva luulevormiga. See elab oma elu oma mõõtmetes. Selle voolav sõnastus, mõtterohkus, millest annavad märku luuletustesse pikitud semikoolonid, ja luuletuste pikkus, mis enamjaolt hõlmab ühe lehekülje, tekitavad tunde, justkui oleks loetu mõni lühike proosavorm.

Poetessi loomingus domineerivad tema laiaulatuslikud teadmised. Sealt ei puudu saksakeelsed lausejupid: „*Mein Jahrhundert. (lk 15), ich nehme einen kaffee/ mit dem hausgemachten kuchen (lk 28), balde ruhest du auch,/ balde ruhest du auch. (lk 40)*“ Vihjeid on tema tõlkimistele ja itaalia autoritele – on ju üks luuletuski kirjutatud Antonio Portast. Ometi jäävad kõige tugevamalt tema loomingust meelde erinevad võrdlused jumalustega. Minerva, Rooma tarkuse, kunsti ja kaitse jumalanna, kelle kehastuseks peetakse öökulli, sai hoopis teise kuju: „*ja minerva kajakas/ mu akna all/---/ oh sa linnukene/ sa mu linnukene. (lk 16)*“ Laatsarusest, kes lebas neli päeva surnult, kuni Jeesus ta uuesti üles äratas, sai imetusväärne tomat: „*Siitasin Laatsarust: võimas!/--/ Järgmisel hommikul oli tomati/ päikesepoolne külg süsimust./ Laatsarus oli käinud kuradile. (lk 34)*“ Mainitakse ka Tireisiast, kes seitsmeks aastaks naiseks muudeti: „*Siis ärkab ellu pime Tireisias,/ talle kasvavad pehmed rinnad. (lk 59)*“ Juttu tuleb isegi Selenest ja Endymionist, armastajatepaarist, kel, hoolimata mehe igavesest unest, oli lõpuks viiskümmend last: „*ehkki see müüdugi ei käi/ päris nii nagu/ Selenel Endymioniga,/ kes kaunilt magades/ muudkui sigitas. (lk 60)*“

Kangro luule on niivõrd keeruline ja mitmekihiline, et esimese lugemiskorruga saab kätte vaid lahtised kübemed. Tema teksti tuleb süveneda. Lugesin raamatu läbi mitmeid kordi, kuid siiani võin üles lugeda luuletusi, millest midagi aru ei saa. Endalegi imestuseks ei häiri säärane teadmatus mind absoluutselt, sest hetkel, mil ma tõepoolest mõistan, mida naine öelda tahab, vallandub lausa eufooria. Kellele vähegi meeldivad mõistatused või sõnamängud, leiab „Mustast tomatist“ piisavalt palju, et mitu õhtut sisustada.

ent kas poleks uhke mõelda,

keeldearmunuil kokku leppida,

et viimane kõneleja on kaunis, nõtke

noormees, lõhnastatud, valge žabooga,

mis saab kirkalt veriseks?

Olen inimene, kes armastab eesti keelt, selle nüansse ja mängulisust. Maarja Kangro, kuigi välismaaga sina peal ja võõrkeeled ladusalt suus, on valinud olla Eestis ja luua kirjatükke eesti keeles. Seetõttu armastan ma ka Maarja Kangrot. Ei ole vaja viksi ja viisakat noormeest peenes rõivais, et näidata lugupidamist meie keelele. Igati sobib aus ja mõtlemapanev eesti naine.

Minna Ots 11. c

Hugo Treffneri Gümnaasium

Juhendaja: Tiina Pluum

Ulakass 2014